

CHRIS SMITH
RICHARD KOCH

SAMOVRAŽDA ZÁPADU

"Môžeme si byť istí, že západná civilizácia pretrvá.

A táto kniha spolu s ňou."

— JOHN BLUNDELL, *The Business*

INAQUE.SK

Samovražda Západu

Richard Koch

a

Chris Smith

INAQUE.SK

2011

Z anglického originálu *Richard Koch and Chris Smith: Suicide of the West*,
Continuum, London, New York, 2006 preložil Richard Cedzo a Tomáš Mrva
Redakcia Aňa Ostrihoňová, Martin Búr

Vydala Premedia Group, s. r. o., Bratislava 2011
Návrh obálky: Igor Slovák
Grafická úprava textu: Izabela Koska

Prvé vydanie

Copyright © Richard Koch, Chris Smith, 2006
Translation © Richard Cedzo, Tomáš Mrva, 2011
ISBN 978-80-970661-5-4

Obsah

	<i>Predslov</i>	7
	Úvod	9
1	Identita Západu	19
2	Kresťanstvo	36
3	Optimizmus	58
4	Veda	78
5	Rast	100
6	Liberalizmus	123
7	Individualizmus	148
8	Západ a zvyšok sveta	170
9	Je samovražda nevyhnutná?	192
	PodĎakovanie	211

Pre Lee Dempseyho a Doriana Jabriho

Predslov k slovenskému vydaniu

Keď sme pred piatimi rokmi spolu s Richardom Kochom napísali Samovraždu Západu, tak sme len ťažko mohli očakávať, že v nasledujúcich rokoch budeme svedkami toho, ako sa západný bankový systém dostane na pokraj kolapsu, najhlbšej recesie za desaťročia v značnej časti sveta, významného rastu nových ekonomík Ázie a Južnej Ameriky, krehkosti eurozóny, nárastu svetovej populácie na sedem miliárd ľudí, hrozby sucha v mnohých častiach sveta, rastúcej hrozby zmeny klímy a vzniku boja za demokracie vo veľkej časti Blízkeho východu a severnej Afriky. Trvalé hodnoty, ktoré sme identifikovali ako kľúčové faktory úspechu Západu, sa vo všetkých týchto prípadoch ukázali byť dôležitejšie ako kedykoľvek predtým. Pretože západná dominancia medzinárodnej intelektuálnej a politickej diskusie je na ústupe, je pre nás ešte potrebnšie ako pred piatimi rokmi zdôrazniť základný význam týchto historických hodnôt.

Chris Smith

Londýn, november 2011

Chráňme sa zavádzať nový druh múzického umenia, pretože tým vystavujeme nebezpečenstvu celok: lebo nikde sa nemenia múzické zákony, aby sa zároveň nemenili najdôležitejšie štátne zákony.

Platón, Štát (IV. kniha, 424c)

Úvod

V roku 1900 bola väčšina občanov Západu na svoju civilizáciu nesmierne hrdá a nemala o nej pochybnosti. Američania aj Briti, Európania aj Kanadčania, Austrálčania aj Novozélandčania sa vo výraznej miere stotožňovali s pribojnou, rozrastajúcou sa, pokrokovou a povzbudzujúcou civilizáciou, najlepšou v celých dejinách.

Dnes sa tento pocit vytratil. Prečo? Príčinou nie je ekonomická situácia, vonkajšie okolnosti ani vonkajší nepriatelia. Napriek hrôzam prvej polovice 20. storočia, západná civilizácia od roku 1900 dosiahla podľa najobjektívnejších kritérií veľký materiálny, vojenský, medicínsky, vedecký a dokonca aj politický pokrok. Ľudia na Západe sa prestali navzájom zabíjať a mučiť. Západná civilizácia porazila dvoch úhlavných a príšerných nepriateľov, nacistov a komunistov, ktorí sa zrodili práve na Západe. Ak Západ prežíva krízu, a podľa nás ju prežíva, má to svoju vnútornú príčinu. Je ňou zlyhanie sebavedomia Západu. Príčina väzí v západných myšliach. Spočíva v ideách.

Idey a udalosti obratne spojil Usáma bin-Ládin. „Hodnoty západnej civilizácie,“ zlomyseľne hovoril po 11. septembri, „boli zničené. Tie úctyhodné, symbolické veže, ktoré predstavujú slobodu, ľudské práva a ľudskosť, boli zničené. Zmenili sa na prach.“ Inými slovami, terorizmus západnú civilizáciu premohol, lebo zničil vieru v jej hodnoty.

To je do veľkej miery propaganda alebo zbožné želanie.

Pravda je horšia. Bez ohľadu na al-Kájdu či akéhokoľvek iného nepriateľa Západu je západná civilizácia v ohrození, lebo väčšina jeho obyvateľov prestala veriť myšlienkam, ktorým Západ vďačí za svoj úspech. Úpadok západnej sebadôvery má málo do činenia s nepriateľmi; súvisí so seizmickými posunmi v západných ideách a postojoch. Aj kvôli tomu sa na týchto stránkach dočítate len málo o bin-Ládinovi a jemu podobných.

Naše bádanie je veľmi jednoduché. Kladieme si štyri otázky – Je na západnej civilizácii niečo osobité? Prečo bola taká úspešná? Prečo je dnes v ohrození? Prežije? – a na tieto otázky dávame odpovede. Prezradili by sme však priveľa, keby sme ich ponúkli hneď na začiatku. Môžeme niečo naznačiť.

Západná civilizácia prekvitala viac než ktorákoľvek iná, minulé či súčasné civilizácie – z ekonomického, vojenského aj politického hľadiska je oveľa úspešnejšia, čo platí aj o vede a technológiách, o umení, zlepšovaní zdravotnej starostlivosti, bohatstve, predlžovaní veku svojich občanov a možno aj o pociťovaní šťastia. Napriek všetkým svojim zrejším a vážnym chybám kladie Západ väčší dôraz než iné civilizácie na posvätnosť a dôstojnosť ľudského života, vzdelanie všetkých občanov, rovnosť príležitostí, slobodu jednotlivca a prejavu jeho nadania, základnú rovnosť a bratstvo ľudstva, potláčanie predsudkov proti jednotlivcom aj skupinám, podporu vedy a umenia, vynachádzanie lepších, lacnejších a vhodnejších výrobkov a na úľavu pred utrpením. Ak vezmeme do úvahy tieto západné kritériá civilizácie – ku ktorým by sa obyvatelia Západu mohli s pýchou hlásiť, pričom mnohé z nich sú ambíciou celého ľudstva – nijaká iná civilizácia sa ani len nepriblížila západným úspechom.

Západ svoj úspech dosiahol do veľkej miery vďaka mnohým dôležitým myšlienkam a skutkom, ku ktorým viedli, ako aj prostredníctvom hlboko vžitých a často podvedomých vzorov myslenia a správania. Úspech Západu možno do veľkej miery pričítať šiestim hlavným „ideám“ či „faktorom úspechu“: kresťanstvu, optimizmu, vede, ekonomickému rastu, liberalizmu a individualizmu. Samozrejme, dali by sa zvoliť iné

kritériá, vďaka ktorým je Západ odlišný a dominantný. Dôkladné skúmanie týchto šiestich koncepcií však dostatočne odhaľuje charakter a zvláštnosti západnej civilizácie a poskytuje jasnú optiku potrebnú na skúmanie dejín, moci a základnej jednoty Západu.

Zameranie sa na týchto šesť ideí nás však dovedie ďalej. Aj napriek všetkým úspechom nám totiž odhalia, čo sa skrýva za všeobecným nedostatkom dôvery v Západ. Šestica faktorov úspechu, ktoré sú základom jeho sebedomia, celé storočie čelila vytrvalým útokom. V širšom ponímaní už viac neinšpirujú a nezjednocujú Západ a jednotlivcom neposkytujú dôveru nevyhnutnú pre nevedomú koordinovanú činnosť. Rovnako si však nemožno nevšimnúť barbarov pred našimi bránami. Veľké civilizácie sa iba zriedka rozpadli len kvôli vonkajším nepriateľom. Barbari boli schopní s úspechom napadnúť Rímsku ríšu, až keď začala upadať a štiepiť sa. Hitler bol schopný zničiť humánnu a demokratickú nemeckú civilizáciu, lebo jej demokratický charakter mal len málo obhajcov. Aj dnes platí, že reálnu hrozbu pre Západ predstavujú vnútorné delenia a chyby. Na Západe si len málokto váži to, čo ho robí iným a jedinečne hodnotným. Prevláda cynizmus, pesimizmus a ľahostajnosť. Posun smerom ku kolektívnej samovražde je očividný; naše dejiny prestupuje od roku 1914. Možno ho nájsť už v úpadku náklonnosti k myšlienkam, ktoré predtým Západ i celý svet inšpirovali.

Naše preskúmanie uvedených šiestich faktorov však ukazuje, že sú veľmi odolné a v niektorých prípadoch sú nesmierne trvácne vďaka schopnosti nenápadne sa prispôbiť vývoju. Prvé dojmy sú často nesprávne. Keď sa však zameriame na výzvy, pred ktorými týchto šesť faktorov stálo za posledných približne sto rokov, v prípade každého z nich nájdeme závažné ohrozenia budúcnosti Západu. Pre zjednodušenie budeme používať tri farby semaforov: zelená znamená „bez závažnejších problémov“, oranžová predstavuje „nebezpečenstvo“ a červená je „vážny a možno fatálny problém“.

Jednu vec dokážeme sľúbiť. Táto kniha nie je žalospevom za

stratenou civilizáciou ani domáhaním sa návratu večných hodnôt. Ak sú idey vystavené útokom, zvyčajne na to existujú veľmi dobré dôvody, hoci nie vždy sú zrejmé. Aby myšlienky mohli žiť, musia sa vyvíjať alebo umierať spolu s tým, ako toho vieme viac o svete, spoločnosti a našej podstate. V našom skúmaní je množstvo zákrut a odbočiek, ale zistenia, ktoré prinášame, ani zďaleka nie sú iba pochmúrne.

Čo rozumieme pod pojmom Západ?

Rozumieme ním krajiny obývané Európanmi, v ktorých prevažnú väčšinu obyvateľstva tvoria ľudia s európskymi predkami a ktorých kultúra a myšlienky do veľkej miery vychádzajú z európskeho dedičstva. Ktoré krajiny tu dnes možno zaradiť? Stručne povedané, krajiny Severnej Ameriky, Európy a Austrálie.

Na začiatok nám dovoľte pripustiť, že „Západ“ je príliš nesťály a často anachronický pojem, ktorý je svojou popisnosťou zavádzajúci, a že nám nevyhovuje množstvo zemepisných a ideologických konotácií, ktoré tento pojem za posledných sto rokov nadobudol. Hru na porovnávanie cnostného Západu s menej cnostným Východom začali starovekí Gréci, ktorí používali výraz „západ“ na označenie slobodného Grécka a „východ“ na označenie perzskej tyranie. My však túto definíciu schváliť nemôžeme, keďže naše chápanie Európy (a teda Západu) zahŕňa aj východnú Európu. Západná a východná Európa majú nielen spoločné dejiny, ale obe časti kontinentu prispeli významnými vlnami prisťahovalcov do Ameriky – spomeňte si napríklad na veľkosť tamojšej gréckej, židovskej, poľskej a ukrajinskej komunity.

Napriek našim výhradám voči tomuto označeniu používame výrazy „Západ“ a „západná civilizácia“, lebo boli viac ako sto rokov prijímané na označenie kultúrnej a politickej reality Ameriky a Európy. Nijaký seriózny historik ani sociológ nebude spochybňovať európsky pôvod väčšiny Američanov,

či ich podobnosť v kultúre a postojoch s Európanmi. Dovoľte nám teda zopakovať, že „Západom“ je pre nás aj východná Európa, regióny západnej Európy, ako sú Írsko, Španielsko a Portugalsko, ktoré „západní“ komentátori často prehliadajú, ako aj Kanada, Austrália a Nový Zéland, ktorých obyvateľstvo tvoria zväčša potomkovia európskych usadlíkov a kde ešte vždy prevláda európska kultúra.

Čo rozumieme pod pojmom samovražda?

Samovražda jednotlivca je skoncovanie s vlastným životom. Samovražda civilizácie je skoncovanie s touto civilizáciou. *Chambers Dictionary* uvádza definíciu samovraždy ako „často nezámerné privedenie vlastnej skazy“.¹ Práve takto chápeme možnú samovraždu Západu, t. j. ako náhodný koniec významnej civilizácie, ktorý neprivedili vonkajší nepriatelia, ale skutky a zlyhania obyvateľov Západu.

Máme tým na mysli neschopnosť vyriešiť protirečenia západnej spoločnosti tak, aby bolo možné zachovať západné idey. Prakticky máme na mysli buď ekologickú samovraždu, alebo, pravdepodobnejšie, transformáciu západnej spoločnosti na inú civilizáciu, ktorá sa nezakladá na šiestich zásadných ideách, ktoré sme uviedli ako kľúčové pre západné hodnoty. V západnej spoločnosti badať trendy – začali sa prejavovať v minulom storočí, no celkom jasne sa ukázali za posledných 20 či 30 rokov – ktoré, ak sa v nich bude pokračovať, povedú k zmenám: západná spoločnosť sa vzdiali svojim historickým cieľom a ideálom, ako aj realite, ku ktorej sa niekoľko storočí približovala. Pri rozoberaní každej zo šiestich veľkých ideí, vďaka ktorým západná civilizácia tak dobre fungovala, na tieto zmeny upozorníme. V zásade však ide o popretie osobnej zodpovednosti zlepšiť seba a spoločnosť a o popretie všetkého, čo sa spája s liberálnymi ideálmi.

¹ Nieкто by sa mohol opýtať, ako samovražda môže byť nezámerná, no uvažujme skôr vo všeobecnejšej rovine, ako napríklad v slovnom obrate: „Ten prejav bol politickou samovraždou“.

Ukážeme, že západná civilizácia sa výrazne líši od ostatných minulých aj súčasných civilizácií. Je iná a je úspešnejšia vďaka hlboko zakorenеныm ideám, ktoré sú také vžitе, že sa nad nimi už ani nezamýšľame, ako aj vďaka správaniu, ku ktorému vedú. V jej srdci je nepokojný, sám seba dopredu poháňajúci, sebazdokonaľujúci, optimistický, racionálny, kontrolujúci a zároveň v istom zmysle idealistický jednotlivec, človek, ktorý sa niekam uberá, ktorý verí sám v seba a vo vlastnú úlohu v spoločnosti.

Tvrdíme, že sebazdokonaľujúci, presvedčený a zodpovedný jedinec, plne zakorenený v liberálnej komunite a so zmyslom pre povinnosť voči nej, vymiera. Vieru nahradil agnosticizmus či relativizmus. Optimizmus nahradil fatalizmus. Zmysel pre pokrok nahradili zlé predtuchy. Sny vystriedali nočné mory.

Namiesto úspor a odkladania uspokojenia máme okamžitú spotrebu. Namiesto usilovnosti máme rozcitlivenosť. Zodpovednosť voči iným v niektorých prípadoch nahradil pocit, že práve my sme obeťami, a oveľa častejšie neskutočná potreba patriť medzi najlepších. Namiesto idealizmu máme cynizmus, namiesto zmyslu a účelu máme peniaze. Namiesto rozumu máme emócie. Namiesto múdrosti máme odborníkov. Namiesto kultúry máme subkultúry. Namiesto vážnosti máme triviálnosť a pôžitkárstvo. Namiesto tvrdej skúsenosti máme povrchnosť. Miesto zúfalstva zaujala depresia. Namiesto skutočných vzorov máme nudné celebrity. Namiesto autority alebo súhlasu máme nezhody. Združovanie nahradilo delenie sa.

Dnešní ľudia na Západe nie sú horší než predchádzajúce generácie. Dokonca možno tvrdiť, že etika, ktorá má k úpadku ďaleko, sa v skutočnosti rozvinula. Ak si myslíme, že veci sú zlé, je to najmä preto, že sme si vo väčšej miere vedomí nespravodlivosti a normy, podľa ktorých posudzujeme samých seba a svoju civilizáciu, preukázateľne pokročili. Na celom Západe sú menšiny a ženy menej diskriminované, vo väčšej miere sa pomáha chudobným, k deťom a zvieratám sa nesprávame kruto, prejavujeme väčší záujem o životné prostredie, ubudlo

otvoreného rasizmu aj škodlivého nacionalizmu a dobročinnosť je rozšírenejšia než kedykoľvek predtým. Z percentuálneho hľadiska zabíjame oveľa menej svojich občanov a nepriateľov, než sme zvykli kedysi.

Predmetom sporu nie je otázka, či sa latka morálnych noriem zvýšila alebo znížila – celkom určite nastalo oboje – ale skutočnosť, že sa *zmenili* naše myšlienky a naša *dôvera v istý druh myšlienok* upadla a v niektorých prípadoch sa takmer zrútila. Ak tieto myšlienky, v ktoré už neveríme, viedli k nášmu jedinečnému civilizačnému úspechu, potom máme vážny problém. Nazdávame sa, že práve k tomu došlo.

Jadrom nášho skúmania je otázka, či trendom poháňajúcim západnú civilizáciu k zániku možno zabrániť a zvrátiť ich, alebo či sú štrukturálne nevyhnutné. Niekedy, azda zvyčajne, na samovraždu neexistujú dobré dôvody, a predsa je nevyhnutná: je čisto dobrovoľná alebo presnejšie povedané, je vnútená vnútornými myšlienkami, ktoré sú v rozpore s „rozumnejším“ videním reality. Jedinou možnosťou, ako sa jej vyhnúť, je zmeniť celý spôsob uvažovania o nás samotných. A to sa nemusí podariť.

Duch Spenglera a Burnhama

K najplyvnejším knihám minulého storočia patrila publikácia s názvom *Zánik Západu* od nemeckého zástupcu riaditeľa školy Oswalda Spenglera.² Prvý zväzok vyšiel v roku 1918 a Spenglerovi krajanovia ho prijali s veľkým nadšením. Spenglerovo dielo je nejasné a rozvláčne, nájdu sa v ňom však brilantné pozorovania a pokiaľ ide o jeho záber a erudovanosť, je skutočne obdivuhodné. Spengler však nikde nevysvetlil, čo má na mysli pod „Západom“ a „zánikom“, čo znemožňuje jeho tézy zhrnúť. No bez ohľadu na to poskytol svetu podnetné spojenie – v istom zmysle ustavične zamieňal vnímanie a sebauvažovanie Západu

² Oswald Spengler. 1991. *The Decline of the West*, Oxford University Press, Oxford. (Český preklad *Zánik Západu*, Academia, Praha 2010).

a spájal ho so zánikom. Nech už myslel pod západnou civilizáciou čokoľvek, bola dočasným javom, predurčeným na zánik rovnako ako predtým na vzostup.

„Zánik“, nech už sa ním rozumie čokoľvek, nie je to isté ako samovražda. Nie sme neospenglerovci. Odkedy Spengler napísal svoje dielo, Amerika a Európa urobili obrovské kroky vpred v každej oblasti určujúcej životaschopnosť civilizácie – celkom určite vo vede, v obchodných inováciách a životnej úrovni, v humanitných vedách a umení, vo všetkých formách hudby, vo vojenskej sile a mieri na Západe. Ten, kto tvrdí, že Západ upadá, musí byť mentálny hadí muž s úžasnými zručnosťami a ohybnosťou mysle.

V roku 1964 politológ James Burnham uverejnil knihu *Samovražda Západu* s podtitulom *Význam a osud liberalizmu*.³ Ide o skutočne dobré čítanie a jeho tézy možno jednoducho zhrnúť. Burnham začína pozorovaním, že Západ sa medzi rokmi 1900 až 1960 výrazne zmenšil čo do rozsahu svojho teritória aj počtu obyvateľov. Kládne si otázku, prečo?

Zmenšenie Západu nemožno vysvetliť nedostatkom ekonomických zdrojov či vojenskej a politickej moci (...)

Musíme preto vyvodiť záver, že prvoradá príčina jeho zmenšenia – aj keď nie jediná, ale dostatočná a rozhodujúca – má vnútorný a nekvantitatívny charakter, pričom zahŕňa štrukturálnu zmenu aj intelektuálne, morálne a duchovné faktory (...) svojím spôsobom “vôľu k prežitiu”.

Burnham, kedysi romantický stúpenec Trockého, v roku 1964 však romantický konzervatívny pesimista a zapálený antikomunista, vysvetľuje dobrovoľný ústup Západu od imperialismu a od boja s komunizmom ako výsledok „liberalizmu“. Hovorí, že šírenie liberálnych myšlienok, kde „hlavný nepriateľ stojí vpravo,“ zahmlieva výzvy skutočného sveta:

³ James Burnham. 1964, 1965. *Suicide of the West: The Meaning and Destiny of Liberalism*, Jonathan Cape, Londýn.

Domnievam sa, že v súčasnosti existujú tri kľúčové výzvy: prvou je džungľa, ktorá sa rozrástá v našej spoločnosti, predovšetkým v našich veľkomestách; druhou je prudký populačný rast a politická aktivizácia v zaostalých častiach sveta (...) obývaných najmä nebielymi masami; treťou je úsilie komunizmu o monopol svetovej moci.

Ak sa na veci pozeráme očami liberalizmu, nie je možné vidieť tieto výzvy jasne (...)

Náš kruh sa uzatvára tam, kde sme začali: liberalizmus je ideológiou západnej samovraždy (...) ideológiu súčasného liberalizmu treba chápať ako jeden z výrazov protirečenia a úpadku Západu, za akýsi vedľajší jav či opar sprevádzajúci chod dejín; labutiu pieseň, duchovnú útechu podobnú šepkaniu matky ťažko chorému dieťaťu. V liberálnom zamieňaní porážky za víťazstvo, opustenia za vernosť, plachosti za odvalu tkvie naozaj očarujúca dôvtipnosť (...)

Liberalizmus umožňuje západnej civilizácii zmieriť sa so svojím rozkladom.

Z tohto dobre napísaného úryvku z Burnhamovho textu by malo byť zrejmé, že oživením názvu jeho knihy nepresadzujeme jeho myšlienky. Podľa nás je jeho premisa, podľa ktorej dobrovoľný ústup od koncepcie imperializmu predpovedá samovraždu civilizácie, veľmi chybná. Pokiaľ ide o civilizáciu budovanú počas najmenej dvoch tisícročí, je fenomén ústupu od imperializmu relatívne nový a úplne zbytočný, pokiaľ ide o požiadavky jej prežitia. Kolonizované a neskôr dekolonizované národy väčšinou nikdy neprijali kultúru zainteresovaných západných veľmocí. Boli jednoducho dobyté a neskôr oslobodené. Medzi rokmi 1875 až 1895, čo je kratučké obdobie dlhých európskych dejín, európski imperialisti zapichli svoje vlajky na viac než štvrtine zemskej súše. Práve toto pomnutie zmyslov, a nie jeho zvrat, si žiada vysvetlenie. Akýkoľvek vplyv mala dekolonizácia na tretí svet, západná ekonomika následne v ničom nestratila.

Z dnešného pohľadu vidíme, že Burnham sa takmer úplne mýlil. Vďaka západnému liberalizmu nezankol Západ, ale komunizmus. Bez čara západnej prosperity a slobody by ľudia z východnej Európy v roku 1989 nezvalili Berlínsky múr, a ani ich sovietski páni by nečinne nestáli a nedovolili svojej civilizácii z vlastnej vôle zaniknúť.⁴

Trendy verus želania

Pokúsili sme sa oddeliť naše vlastné priania od analýzy skutočného stavu. Nejde nám o polemiku ani historickú prácu či dokonca dejiny ideí, ale skôr o analýzu dejín a ideí, aby sme mohli zodpovedať na štyri špecifické otázky o úspechu a prežití západnej civilizácie, ktoré sme položili na začiatku. Samozrejme, že predkladaná analýza bude z času na čas podfarbená našimi predsudkami, názormi, osobnými postojmi a skúsenosťami. No až v poslednej kapitole si dovoľíme uviesť naše otvorené názory na dôsledky týchto analýz. Obaja máme rozdielne názorové pozadie – jeden z nás je libertariánsky konzervatívny obchodník a druhý libertariánsky politik z radov demokratickej ľavice. Dospeli sme však k spoločnému záveru, o ktorom si obaja myslíme, že je originálny a zároveň dôležitý.

⁴ Hovorí sa, že keď Michail Gorbačov navštívil kanadský supermarket, bol taký ohromený vystaveným tovarom, že dospel k záveru, že bol špeciálne pripravený na jeho návštevu. Keď ho napokon presvedčili, že táto hojnosť je bežná, jeho viera v komunizmus začala ochabovať.

1 Identita Západu

Najzaujímavejšia, najzávažnejšia a najzložitejšia otázka, pred ktorou dnes stojí každý obyvateľ Západu, nie je ekonomické prežitie, ale identita. „Kto som?“ Je paradoxné, že túto otázku si kladieme ako jednotlivci, pričom svoju existenciu a jej význam dokážeme definovať len za hranicami našej jednotlivosti, odkazovaním sa na skupinu alebo skupiny. Ide samozrejme o významnú myšlienku nemeckého filozofa Immanuela Kanta (1724 – 1804), že naša individuálna podstata sa realizuje vo vzťahu k iným jednotlivcom a svetu vôkol nás, pričom si zároveň zachováva svoju esenciálnu a jedinečnú identitu. Na otázku „Kto som?“ neexistuje zrejmä či správna odpoveď, a predsa to, ako sa ľudia na Západe spravidla rozhodnú na ňu odpovedať, výrazne ovplyvňuje ich budúcnosť.

Sme spoločenské tvory. Potrebujeme pocit identity. Čím je spoločnosť decentralizovanejšia a čím je každý z nás väčším individualistom, tým väčšmi záleží na identite. Je to naše osobné rozhodnutie. Nie je stanovené spoločnosťou. Nárast individualizmu neodstraňuje ani nezmiernuje potrebu kolektívnej identity. Tá je zároveň ťažšie postihnuteľná, psychologicky nevyhnutnejšia a pre spoločnosť dôležitejšia. A nielen to – výsledok zostáva otvorený a vysoko nepredvídateľný.

Na pochopenie moci identity nám stačí zamyslieť sa nad tým, čo sa stalo v Európe v minulom storočí. V roku 1900 nebola identita pre väčšinu Európanov najvýraznejšie charakterizovaná triedou, rasou, povoláním, náboženstvom či politickým